

VALSTYBINĖ SAUGOMŲ TERITORIJŲ TARNYBA PRIE APLINKOS MINISTERIJOS

BUVEINIŲ APSAUGAI SVARBIŲ TERITORIJŲ ATRANKOS KRITERIJUS ATITINKANTČIOS VIETOVĖS VIEŠINTO EŽERAS (LTANY0023) APSAUGOS ĮVERTINIMO ATASKAITA

2019 m. gegužės 10 d.
Vilnius

1. Bendra teritorijos apžvalga (padėtis, ribos, užimamas plotas).

Buveinių apsaugai svarbių teritorijų (toliau – BAST) atrankos kriterijus atitinkanti vietovė Viešinto ežeras, (toliau – Vietovė Viešinto ežeras) yra šiaurinėje Lietuvos dalyje, Utenos apskrityje, Anykščių rajono savivaldybės šiaurinėje dalyje, Viešintų seniūnijos teritorijoje. Vietovę sudaro ežeras, apsuptas krūmynų su žolinės augalijos intarpais, įvairių tipų pelkių ir šaltinių plotų. Ji ribojasi su dirbamais laukais, nedideliais šlapiais bei drėgnais miškėliais ir krūmynais bei ganyklomis. Nedideliu atstumu (0,2–0,4 km) nuo Vietovės Viešinto ežeras yra miestelių ir gyvenviečių: Viešintos ir Viešintėlės iš rytinės, Paežeriai ir Balčiūniškiai iš šiaurinės, Smėlininkai iš vakarinės, Juozapava ir Laičiai iš pietinės pusės. Bendras patvirtintas Vietovės Viešinto ežeras plotas yra 202,3 ha. Tvirtinant BAST siūloma jo plotą išplėsti iki 229,53 ha. Teritorijos centrinio taško geografinės koordinatės (LKS-94 koordinacijų sistemoje): 560211, 6172937. Siūlomo tvirtinti BAST ribų žemėlapis pridedamas.

2. Teritorijos teisinis statusas ir svarba

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. D1-210 „Dėl vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo“ Vietovė Viešinto ežeras išskirta kaip vietovė, atitinkanti BAST atrankos kriterijus (kodas LTANY0023). Rengiant ribas BAST tvirtinimui pasiūlyta jas išplėsti apimant artimoje aplinkoje esančias Europos bendrijos (EB) svarbos natūralias buveines.

3. Teritorijos biologinės ypatybės.

Vietovės Viešinto ežeras išskirtinę gamtinę vertę sudaro ežeras ir aplink jį išsidėsčiusios šlapynės. Jose aptikta didžiausia šalyje į Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą įtrauktos rūšies rusvojo vikšrenio (*Schoenus ferrugineus*) subpopuliacija. Šarmingoje žemapelkėje buveinių inventorizavimo metu 2013 metais aptikta pelkinės laksvos (*Hammarbya paludosa* (L.) Kuntze) augavietė.

Vietovėje Viešinto ežeras kartografuotos 6 tipų EB svarbos natūralios buveinės, iš kurių 2 tipai yra prioritetingi. Didžiausią plotą (197,43 ha) užima buveinė 3140 *Ežerai su menturdumblių bendrijomis*. Tai sudaro 86,01 % visos teritorijos. 7230 *Šarmingos žemapelkės* aptinkamos rytiniame ir pietiniame teritorijos pakraščiuose ir užima 6,01 ha (2,62 %). Šiauriniame pakraštyje esanti buveinė 7110 **Aktyvios aukštapelkės* užima 0,71 ha (0,31 %). 7140 *Tarpinės pelkės ir liūnai* užima labai nedidelį plotą – 0,11 ha (0,05 %). Buveinė rytinėje teritorijos dalyje ribojasi su 7230 *Šarmingų žemapelkių* buveine. Rytiniame teritorijos pakraštyje esantys šaltiniai plotai priskirti 2 buveinių tipams: 7160 *Nekalkingi šaltiniai ir šaltiniųotos pelkės* (0,02 ha, 0,009 %) ir 7220 **Šaltiniai su besiformuojančiais tufais* (0,01 ha, 0,004 %).

4. Žemės ir gamtos išteklių nuosavybė ir naudojimas:

Vietovėje Viešinto ežeras miško žemė užima labai nedidelę dalį ploto – 8,8 ha (3,85 %). Miškai priskirti III (8,1 ha) ir IV (0,7 ha) grupėms. Beveik visa žemė (99,4 %) yra valstybės nuosavybė, o privačios nuosavybės teise valdoma žemė užima tik 0,57 % bendro ploto (1,3 ha). Ežeras įrašytas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1268 patvirtintą Valstybinės reikšmės paviršinių vandens telkinių sąrašą ir išimtinė nuosavybės teise priklauso valstybei. Miško ir pelkių užimamiems plotams galioja specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos.

Ežeras ir dalis pakrantės neintensyviai naudojamas rekreacijai. Miškai gali būti naudojami medienos ruošai, uogavimui, grybavimui ir kitų gamtos išteklių rinkimui. Teritorijoje galima mėgėjų žvejyba, medžioklė.

5. Bendrieji teritorijoje saugomų EB svarbos rūšių ir natūralių buveinių apsaugos ir tvarkymo reikalavimai:

EB svarbos natūralių buveinių ir rūšių apsaugos reikalavimai nustatyti Bendraisiais buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatais (toliau – Nuostatai), patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 276.

Vadovaujantis Nuostatų 10 punktu, **3140 Ežerų su menturdumblių bendrijomis buveinėse:**

10.1. negali būti keičiamas hidrologinis režimas, išskyrus saugomų teritorijų planavimo dokumentuose numatytas priemones;

10.2. vandens telkinio pakrantės apsaugos juostoje negali būti įrengiamos poilsiavietės ir stovyklavietės, statomi kiti statiniai, nesusiję su buveinės išsaugojimo darbais;

10.3. vandens telkinio pakrantės apsaugos juostoje negali būti įrengiamos kultūrinės pievos, eksploatuojamos naudingosios iškasenos;

10.4. negali būti įveisiamos nevietinės, invazinės žuvys vandens telkiniuose;

10.5. negali būti žvejojama verslinės žvejybos įrankiais;

10.6. negali būti plaukiojama motorinėmis plaukiojimo priemonėmis;

10.7. į ežerą negali būti nuleidžiami nutekamieji ar drenažo vandenys.

Vadovaujantis Nuostatų 19 punktu, **7110 *Aktyvių aukštapelkių, 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinėse:**

19.1. negali būti eksploatuojamos naudingosios iškasenos, sausinamas apypelkis, vykdoma kita veikla, kuri pažeistų durpių klodą, terštų pelkę ir jos aplinką, pakeistų hidrologinį režimą, išskyrus saugomų teritorijų planavimo dokumentuose numatytas priemones;

19.2. 100 metrų atstumu nuo pelkės negali būti plynai kertamas apypelkio miškas neįšalus gruntu;

19.3. į pelkę negali būti išleidžiami nutekamieji ar drenažo vandenys.

Vadovaujantis Nuostatų 20 punktu, **7160 Nekalkingų šaltinių ir šaltiniuotų pelkių buveinėse:**

20.1. negali būti intensyviai naudojami pelkę maitinančių šaltinių ir požeminiai vandenys;

20.2. negali būti keičiamas pelkės ir su ja susijusių vandens telkinių hidrologinis režimas, išskyrus saugomų teritorijų planavimo dokumentuose numatytas priemones;

20.3. negali būti statomi statiniai, nesusiję su buveinės išsaugojimo darbais;

20.4. negali būti tręšiama ir naudojami pesticidai teritorijose, hidrologiniais ryšiais susijusiose su saugoma buveine;

20.5. į pelkę ar su ja susijusius vandens telkinius negali būti nuleidžiami nutekamieji ar drenažo vandenys.

Vadovaujantis Nuostatų 21 punktu, **7220 *Šaltinių su besiformuojančiais tufais buveinėse:**

21.1. negali būti intensyviai naudojami šaltinių ir požeminiai vandenys, keičiamas hidrologinis režimas;

21.2. negali būti statomi statiniai, nesusiję su buveinės išsaugojimo darbais;

21.3. negali būti naudojamos trąšos ir pesticidai teritorijose, hidrologiniais ryšiais susijusiose su saugoma buveine.

Vadovaujantis Nuostatų 22 punktu, **7230 Šarmingų žemapelkių buveinėse:**

22.1. negali būti keičiamas hidrologinis režimas su pelke susijusiose teritorijose ir vandens telkiniuose, išskyrus saugomų teritorijų planavimo dokumentuose numatytas priemones;

22.2. į susijusius su pelke vandens telkinius negali būti nuleidžiami nutekamieji ar drenažo vandenys;

22.3. skatinama šienauti saugomų teritorijų planavimo dokumentuose nustatytu intensyvumu.

6. Teritorijoje veiklą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, kurios sumažina ar pašalina grėsmes teritorijoje saugomoms vertybėms, apžvalga:

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas;

Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas;

Lietuvos Respublikos vandens įstatymas;

Lietuvos Respublikos žemės įstatymas;

Lietuvos Respublikos miškų įstatymas;

Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas;

Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas;

Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas;

Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas;

Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas;

Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas;

Lietuvos Respublikos mėgėjų žvejybos įstatymas;

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 343 „Dėl Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“;

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. D1-210 „Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo“;

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. 276 „Dėl Bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1268 „Dėl valstybinės reikšmės paviršinių vandens telkinių sąrašo patvirtinimo“;

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. sausio 2 d. įsakymas Nr. D1-1 „Dėl leidimų naudoti žvejybos plotus išdavimo ir panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir leidimų naudoti žvejybos plotus sąlygų vykdymo kontrolės“;

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. D1-267 „Dėl Verslinės žvejybos vidaus vandenyse, įskaitant bendraja daline nuosavybės teise priklausančius valstybei ir ūkio subjektams vandens telkinius, išskyrus privačius vidaus vandenų telkinius ir akvakultūros tvenkinius, tvarkos aprašo patvirtinimo“;

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. sausio 4 d. įsakymas Nr. D1-14 „Dėl Mėgėjų žvejybos vidaus vandenyse taisyklių patvirtinimo“;

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. D1-187 „Dėl Aplinkosaugos sąlygų plaukiojimo vandens telkiniuose plaukiojimo priemonėmis patvirtinimo“.

Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas:

3 straipsnio 1 dalies 3 punktas: planuojamos ūkinės veiklos, kuri dėl savo pobūdžio, masto ar numatomos vietos ypatumų gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, poveikio aplinkai vertinimas

atliekamas, kai planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimas gali daryti poveikį Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms ir kai saugomų teritorijų institucija, aplinkos ministro nustatyta tvarka nustato, kad šis poveikis gali būti reikšmingas.

11 straipsnio 8 dalis: Jeigu nustatoma, kad planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimas sukels reikšmingų neigiamų padarinių Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms ir nėra alternatyvių planuojamos ūkinės veiklos sprendinių, atsakingoji institucija priima sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai, išskyrus sprendimą, nurodytą šio straipsnio 11 dalyje, tik tais atvejais, kai ji privalo būti įgyvendinama dėl įpareigojančių svarbesnio visuomenės intereso priežasčių, tarp jų socialinio ar ekonominio pobūdžio. <...> Kai atitinkamoje Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoje yra prioritetas natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetas augalų ar gyvūnų rūšis, vieninteliai galimi motyvai yra susiję su žmonių sveikata ar viešuoju saugumu arba su svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis. Dėl galimybės pritaikyti motyvus, susijusius su kitomis, negu nurodyta, svarbesnio visuomenės intereso įpareigojančiomis priežastimis, būtina aplinkos ministro nustatyta tvarka kreiptis į Europos Komisiją jos nuomonės tokiu klausimu.

Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos (toliau – Naudojimo sąlygos.

Nedidelę vietovės dalį užima miško žemė, kuriai taikomi Naudojimo sąlygų XXVI skyriuje nurodyti miško naudojimo apribojimai. Likusią vietovės dalį užima Viešinto ežeras ir aplink ežerą išsidėsčiusios šlapynės, todėl taikomi šie Naudojimo sąlygose nurodyti naudojimo apribojimai:

XXVIII. „Vandens telkiniai“, pagal kurias draudžiama keisti ežerų natūralų vandens lygį, naudoti per parą daugiau kaip 10 kub. metrų (m³/d) vandens, neturint nustatytą tvarka Aplinkos ministerijos išduoto gamtos išteklių naudojimo leidimo.

XXIX. „Paviršinio vandens telkinių apsaugos zonos ir pakrantės apsaugos juostos“, apsaugančios vandens telkinį nuo išsklaidytos taršos, jo pakrantes nuo užstatymo, suarimo ir kitos intervencijos bei pažeidimų.

XXX. „Pelkės ir šaltynai“, pagal kurias draudžiama sausinti ir transformuoti į žemės ūkio naudmenas bei vandenį aukštapelkes, tarpinio tipo pelkes ir jų apypelkius bei žemapelkes, kurių plotas didesnis kaip 0,5 hektaro, o durpių gylis didesnis kaip 1 metras, ir jų apypelkius, mechanškai ardyti natūralių pelkių augalinę dangą, kasti natūralių aukštapelkių ir tarpinio tipo pelkių durpes, taip pat natūralių žemapelkių, kurių plotas didesnis kaip 0,5 hektaro, o durpių gylis didesnis kaip 1 metras, durpes be Aplinkos ministerijos leidimo.

7. Teritorijų planavimo dokumentų sprendinių, kurie sumažina ar pašalina grėsmes teritorijoje saugomoms vertybėms, apžvalga:

Anykščių rajono savivaldybės tarybos 2016 m. gruodžio 22 d. sprendimu Nr. 1-TS-322 patvirtintas Anykščių rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo dokumentas. Šio dokumento aiškinamojo rašto 4.3. poskyryje „Saugomų teritorijų ir kraštovaizdžio apsaugos reikalavimai“ pažymėta, kad Gamtinio karkaso dalys persidengia arba sutampa su įvairaus pobūdžio saugomomis ir „Natura 2000“ (ekologinio tinklo) teritorijomis. Gamtinio karkaso sistemos elementų sąlyginės ribos (pažymėtos brėžiniuose) turi būti tikslinamos, taip pat sistema gali būti papildoma vietinės reikšmės gamtinio karkaso elementais rengiant ar keičiant miestų, miestelių ir kitų, urbanizuotų ir numatytų urbanizuoti, teritorijų vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, kaimo plėtros žemėtvarkos projektus, rekreacinio naudojimo teritorijų vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, žaliosios infrastruktūros plėtros planus ir projektus su tikslu, užtikrinti gamtinio karkaso vientisumą, mažinti kraštovaizdžio fragmentaciją, *sukurti sąlygas atsikurti natūralioms buveinėms.*

Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijose biologinės įvairovės apsauga sietina su racionalių subalansuotu ūkininkavimu miškuose, tausojančiu žemės ūkiu, rekreacinio naudojimo reguliavimu bei nustatyto režimo užtikrinimu. Ekologinis tinklas suderintas su gamtinio karkaso sprendiniais, saugomų teritorijų sistema. Gamtinio karkaso bei ekologinio tinklo stiprinimo sprendiniai bus palankūs biologinės įvairovės išsaugojimui, gamtinių buveinių būklei, ekosistemų pokyčių stebėsenai organizuoti.

8. Faktinės ir potencialios grėsmės EB svarbos rūšims ir natūralioms buveinėms:

Vietovė „Viešinto ežeras“ yra agrariniame kraštovaizdyje, nedidelių miestelių ir gyvenviečių kaimynystėje. Tai lemia grėsmes saugomoms gamtinėms vertybėms. 7230 Šarmingos žemapelkės yra sausinamos įvairaus gylio grioviais. Ypač pažeistos hidrologinės sąlygos pietiniame pakraštyje esančiame plote ir rytinio pakraščio ploto pietinėje dalyje. Šaltinių vanduo nukreiptas grioveliu taip pat trikdo buvusias pelkės hidrologines sąlygas. Labiau apsausinti šarmingų žemapelkių plotai apauginėja nendrėmis ir krūmais. Šioms buveinėms ir jose augantiems rusvojo vikšrenio augalams išsaugoti reikalinga atkurti hidrologines sąlygas, kirsti krūmus ir pjauti nendres pagal parengtą apsaugos ir tvarkymo priemonių planą. Naujas tokio pobūdžio grėsmes eliminuoja aukščiau paminėtos pelkių ir šaltinių specialiosios sąlygos.

Ežero (buveinė 3140 *Ežerai su menturdumblių bendrijomis*) būklei neigiamos įtakos turi rekreacija, tačiau dėl nedidelio rekreacijos masto grėsmė yra minimali. Buveinei 3140 *Ežerai su menturdumblių bendrijomis* nepageidautinas plaukiojama motorinėmis plaukiojimo priemonėmis. Siekiant eliminuoti šią potencialią grėsmę Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos.

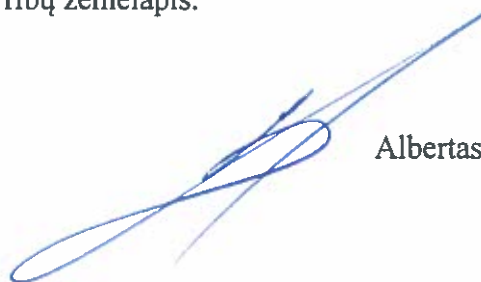
Šį ežerą siūlys įrašyti į aplinkos ministro 2014 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. D1-337 patvirtintą Vandens telkinių, kuriuose plaukiojimas tam tikro tipo plaukiojimo priemonėmis draudžiamas ar ribojamas, sąrašą, nustatant jame draudimą plaukioti savaeigėmis plaukiojimo priemonėmis. Potenciali grėsmė pelkių ir vandens buveinėms – galima tarša biogeninėmis medžiagomis iš į šiaurę nuo teritorijos ant kalvos esančios fermos. Miško kirtimas saugomoms buveinėms ir rūšims nepakenktų. Kadangi ežeras įrašytas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1268 patvirtintą Valstybinės reikšmės paviršinių vandens telkinių sąrašą, pagal Lietuvos Respublikos vandens įstatymo nuostatas jo privatizavimas nei šiuo metu, nei ateityje negalimas. Pagal galiojančią teisinę verslinės žvejybos reguliavimą ežere verslinė žvejyba negalima. Anykščių rajono Viešintų bendruomenė turi leidimą naudoti ežero žvejybos plotą mėgėjų žvejybai. Ežere saugomos EB svarbos natūralios buveinės 3140 *Ežerai su menturdumblių bendrijomis* apsaugos reikalavimų laikymąsi užtikrina leidimo naudoti ežero žvejybos plotą sąlygų derinimas su Valstybine saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos.

9. Pasiūlymas dėl BAST statuso suteikimo.

Atsižvelgiant į Vietovės gamtinių vertybių reikšmę, Viešinto ežero geografinę padėtį ir su tuo susijusią svarbą saugant 3140 *Ežerų su menturdumblių bendrijomis* buveinių arealą, didžiosios saugomų buveinių ploto dalies palankią apsaugos būklę ir įvertinę vietovėje veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, siūlome Vietovei Viešinto ežeras (kodas LTANY0023) suteikti buveinių apsaugai svarbios teritorijos statusą.

PRIDEDAMA. Siūlomo tvirtinti BAST ribų žemėlapis.

Direktorius

Albertas Stanislovaitis